

Cantatevesper rond cantate BWV 131 'Aus der Tiefen rufe ich , Herr, zu dir', gehouden op zondag 26 februari 2023 in de Hooglandse Kerk. Voorganger: ds. Margreet Klokke.

In het verhaal dat ik zo lees uit het evangelie naar Johannes zit een omslagpunt. De hoofdpersoon ervan is een hoveling. Een 'koningsachtige', als je het Grieks letterlijk vertaalt. Met andere woorden: Iemand die gewend is dat er naar hem geluisterd wordt. Als hij zegt: Doe dit, dan gebeurt het. Alsof hij de regisseur is van het leven om hem heen.

Op een dag gebeurt er alleen iets, dat niet in zijn script staat. Zijn zoon wordt ziek. Ten dode toe. Je zoon, in de bijbel is dat niet alleen een geliefd kind, maar ook je toekomst. Hem verliezen is een ramp. Dit kan toch niet! Denkt de man. Waar is God nu?

Hij heeft gehoord dat er veel mensen zijn, die iets van God zien in Jezus. Dus de koningsachtige gaat naar Hem toe en zegt: *Ga naar mijn kind voordat het sterft!* Hij is gewend dat er naar hem geluisterd wordt. Als hij zegt: Doe dit, dan gebeurt het. Maar dat gebeurt nu niet. Jezus doet niet wat hij zegt. Hij komt met een tegen – opdracht. Hij zegt tegen de man: *Ga, en je zult zien dat je zoon leeft.* En die man – die luistert voor het eerst sinds lang naar wat een ander tegen hem zegt. Dat is het omslagpunt in dit verhaal. Hij gehoorzaamt Jezus. Hij doet wat Hij zegt en gáát, zonder zeker te weten of het goed komt met zijn kind. En zie, dan breekt er een nieuwe morgen aan, in zijn leven.

Denken dat het leven maakbaar is. Dat je er de regisseur van bent en dat zelfs God jouw script moet volgen en je gebeden verhoren. In de bijbel wordt dat nu 'zonde' genoemd. Het is zonde, want het klopt niet. Zo is de verhouding niet, tussen God en mens. De hoveling komt er los van doordat Jezus hem op een ander been zet en laat luisteren. Op het Woord van God wordt het dan licht in z'n leven.

Een dergelijke omslag op het Woord van God zit er ook in de cantate.

Deze cantate is bijzonder genoeg het allereerste stuk dat we van Bach kennen. Hij schreef het in 1707, toen hij organist was in Mühlhausen. Hij was nog maar 22 jaar. Het stuk is volgens het 17de eeuwse boekje gecomponeerd. De bijbeltekst wordt trouw gevolgd. Er is niet alleen een openings- en slotkoor. Het koor wordt vaker ingezet. Er zijn nog geen recitatieven en de solo's zijn nog geen echte aria's. Maar het is al briljant, zeggen de kenners. Helemaal raak. Er spreekt een ongelofelijk talent uit.

De cantate volgt de tekst van psalm 130. Een Oudtestamentisch lied, een gebed uit de diepte. Bach vlecht er twee coupletten van een Nieuwtestamentisch lied over Jezus in als een soort antwoord op het gebed. Dat gebeurt in deel 2 en 4. De opbouw is zoals vaak symmetrisch. Het begint, na een openingssymfonie, met een stuk voor het koor, dan komt er een bassolo, waar de sopraanstem een

lied doorheen zingt, vervolgens is er weer een koorstuk, dan een tenorsolo, waar de altstem een lied doorheen zingt, en tenslotte is er weer een koorstuk. Het middelste deel is het hoogtepunt. Daar vindt de omslag plaats. Op het Woord van de Eeuwige.

‘Aus der Tiefen’, met deze woorden begint de cantate. En die diepte, daarmee gaat het niet om een beetje tegenslag en verlies. Het gaat om een ramp. Vlak voor Bach deze cantate schreef, moet er in Mühlhausen een enorme brand gewoed hebben. Daarbij raakten drie- tot vierhonderd huizen verwoest. Er kwamen honderden mensen om. Een catastrofe, voor het gevoel van de mensen toen. Men zag niet dagelijks, zoals wij, beelden van rampen met deze omvang. Zo’n gebeurtenis roept existentiële vragen op. Dat is bij ons ook zo. De aardbeving in Turkije en Syrië, de doorgaande strijd in Oekraïne, ze raken je op een diep niveau. Wie ben je als mens nu helemaal, gaat er door je heen, als je een hand uit het puin ziet steken of een hoofd uit een tank. Je denkt vaak wel net als de hoveling dat het leven maakbaar is, dat wij mensen er de regisseur van zijn. Maar als het script ineens uit de hand loopt, kun je je afvragen: Waar is het mis gegaan? Wat is er over het hoofd gezien? Welke tegenstemmen zijn niet gehoord? Is de stem van de Ander met een hoofdletter, van God wel gehoord? En is dat niet zonde? ... Je kunt op zo’n moment iets van onze menselijke overmoed voelen. En dan kun je vanuit je tenen gaan roepen. Roepen naar de Eeuwige.

Hier begint de cantate, in deel 1. Bij deze roep uit de diepte van besef van zonde. Met een dalende kwint. Een val in de noten. Het is een aanhoudende roep. Onrustig ook, in deel 2, in de solo van de bas. De sopraanstem zet daar wel de rust van het vertrouwen naast. Maar de bas kan dit dan nog niet overnemen. Er komt pas een wending in deel 3. Daar zingt het koor: ‘Ich harre des Herrn’ *Ik wacht op de Heer*. Telkens opnieuw. Eindeloos bijna. Zolang als wachten op God in de diepte kàn duren. En dan breekt er ineens een straaltje licht door. Bij de laatste keer ‘Ich hoffe auf zijn Wort’ gaat de muziek omhoog. Op ‘Wort’ wordt het éven stralend licht. Zo laat de muziek je voelen dat de omkeer zit in luisteren naar Hèm, ipv willen dat alles en iedereen luistert naar jòu. Dat de omkeer zit in luisteren zoals Jezus naar God heeft geluisterd, gehoorzaam en trouw töt in de dood. En wat kan muziek daarbij helpen, bij dat luisteren. Je openen, voor een ander geluid. De inspiratie van Gods Geest...

In deel 4 is het wel weer wachten, op zo’n Woord van een overkant van het leven. Ik hoorde een tenor zeggen dat je er als zanger moe van kunt worden hoe vaak je hier dezelfde tekst moet zingen. Maar dat wachten wordt uiteindelijk meer dan beloond. Hoe vaak je als mens ook je eigen ongekende gang gaat, de Eeuwige is niet van lik op stuk. Hij vergeeft je en spreekt je weer aan, met zijn Woord. Hij gunt je het licht, het leven, een nieuwe morgen.

In deel 5 kun je tenslotte iets van Gods aanwezigheid in de Geest van liefde en genade vermoeden in de hobo. En Hij is er, hélemaal, voor mijn gevoel, in de allerlaatste noot. Daarin wordt het echt dag. Misschien hoort u dat ook zo....

Onze Vader

Avondgebed

Nu het avond is
en wij straks
naar huis gaan
om rust te vinden
vóór de drukke week
die komt
richten wij ons
tot U o God.
Wij danken U
want deze dag was
ondanks alles
waar we ons
zorgen over
kunnen maken
goed.
Er was goedheid
in de mensen
die we ontmoetten
er was schoonheid
in de muziek
die we hoorden
er was vreugde
in de natuur
waarvan we zien
dat die voorzichtig
van lente begint
te spreken.
Wij danken U
dat U er was
deze dag
door uw Woord

dat licht geeft
en nieuw leven.

Wij bidden
voor mensen
hier en overal
die zich
in de diepte
bevinden
van oorlog
en natuurgeweld
of van
openbare agressie
en onvoldoende
overheidszorg.
Dat de diepte
tot bezinning leidt
en een luisterhouding,
gehoor voor uw stem
Uw Woord
dat door Jezus
Christus
onze Heer oproept
tot liefde.

Wij bidden
voor mensen
hier en overal
die zich
in de diepte
bevinden

van persoonlijke
chaos,
een leven
dat niet loopt
zoals gehoopt,
soms doordat
ziekte
spelbreker is,
soms doordat
het niet lukt
elkaar te vinden,
soms doordat
oude wonden
nu eenmaal
diepe littekens
achterlaten.
Dat uw Woord
door Jezus Christus
onze Heer
de mensen om hen
heen
uitnodigt
tot luisteren
met liefde.
Want daarin
schuilt licht
en nieuw leven.

Stil gebed

